

АНОТАЦІЯ

Савон Д. І. Вокально-виконавські принципи музики Бароко на прикладі мотетів Й. С. Баха. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Наукове обґрунтування творчого мистецького проекту на здобуття творчого ступеня доктора мистецтв за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» (галузь знань 02 «Культура і мистецтво»). – Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Міністерство культури та інформаційної політики України, Київ, 2022

Зміст анотації. Творчість Й. С. Баха, яка є вершиною європейської барокової музики, останнім часом все частіше розглядається з позицій історично інформованого виконавства. Динаміку *наукової рецепції* стилю бароко можна уявити як понад столітній шлях від нерозуміння до вдумливого діалогу зі стилем. В такому ж напрямку розвивається *виконавська рецепція* барокової музики. В концертній практиці ХХ – початку ХХІ століть щодо творів Й. С. Баха простежується стійка тенденція – рух від уніфікованого позастильового виконання до відтворення найменших важливих з точки зору стилю деталей.

Орієнтуючись на власний виконавський та слухацький досвід, можна констатувати, що проблема коректного у стильовому відношенні відтворення давньої музики гостро стоїть в умовах української концертної практики. Не так багато колективів в Україні спеціалізуються на виконанні барокової музики. Разом з тим, існують універсальні хорові виконавці, які, з-поміж іншого, включають до своїх концертних програм барокові твори, передусім Й. С. Баха. Зворотною стороною виконавського універсалізму є недостатня увага до відтворення елементів того або іншого історичного стилю. Формування стильової чутливості – важливої складової професійного комплексу музиканта – повинно зайняти належне місце у системі професійної освіти українських музикантів, зокрема, співаків хору й хорових диригентів. В цих питаннях можна і варто скористатися багатим досвідом європейських музикантів Н. Арнокура, Дж. Е. Гардінера, Ф. Херевега та інших, в творчості яких поступово склалася традиція історично достовірного виконання творів доби Бароко. Ефективний європейський досвід наукового та практичного освоєння барокової музики може розглядатися як орієнтир у вивченні української барокової музики. Таким чином, **актуальність** даного дослідження продиктована потребою осмислення й систематизації

європейського досвіду історично інформованого виконавства щодо музики доби Бароко й впровадження найцінніших надбань цього досвіду у вітчизняну практику хорового виконавства.

Мета наукового обґрунтування творчого мистецького проєкту: на основі проаналізованих музикознавчих праць, записів виконань європейських музикантів та власної роботи над мотетами Й. С. Баха з хором сформулювати *засади вокально-хорового виконавського стилю в німецькій бароковій музиці*, визначити *комплекс виконавських засобів*, що відповідає даному стилю, та описати *шляхи опанування* зазначеними засобами в практичній роботі.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше в українському музикознавстві узагальнюються особливості *виконавського вокально-хорового стилю по відношенню до музики німецького бароко*, зокрема, мотетів Й. С. Баха, пропонуються практичні кроки по оволодінню засобами барокового виконавського стилю в хорі.

Встановлено, що стильову специфіку вокально-хорової музики німецького бароко визначає *словесний текст* та *афект* твору. Прийняття рішень щодо вибору виконавських засобів в плані темпоритму, динаміки й музичної артикуляції (зокрема, щодо основного темпу вокально-хорового твору чи його частин, доречності та ступеня темпових коливань, масштабів та рівнів динамічних змін тощо) обумовлюється змістом словесного тексту, узгоджується із відтвореним в музиці афектом. В роботі систематизовано правила *вокальної німецької орфоенії*, їх конкретизовано щодо текстів мотетів Й. С. Баха (BWV 225–230). На прикладах окремих мотетів прослідковується залежність виконавських засобів від змісту словесного тексту.

На основі аналізу німецькомовної музикознавчої літератури простежено динаміку виконавської традиції мотетів Й. С. Баха. Відзначено, що у світовій концертній практиці змінилось уявлення про виконавський склад мотетів. Спосіб виконання *a cappella* нині не вважається єдино правильним і розглядається як один з можливих, поряд з двома іншими — виконанням з *basso continuo* і виконанням з інструментами *colla parte* й *basso continuo*. Проаналізовано нотні редакції мотетів К. Амельна, М. Берденникова, Ф. Вюльнера, Г. Грауліха, доступні сьгоднішнім музикантам в Україні; на основі вивчення редакторських коментарів та джерелознавчої літератури розглянуто питання відповідності нотного тексту завданню виконавської реконструкції барокового вокально-хорового стилю.

Робота складається зі вступу, двох розділів основної частини дослідження, висновків, додатків та переліку літератури (148 позицій, з яких 85 – джерела німецькою та англійською мовами).

Ключові слова: мотет, вокально-хорова творчість Й. С. Баха, бароковий вокально-хоровий стиль, німецька вокальна вимова, історично інформоване виконавство, інтерпретація, виконавський склад, нотна редакція, афект, риторичні фігури.

ABSTRACT

Savon D.I. Vocal performance principles of the baroque music style represented by J.S. Bach. – Qualification Academic Work, Handwritten

Scientific rationale of an art project initiated to acquire an academic degree of the Doctor of Arts under the Specialty 025 “Musical Art” (Knowledge Area 02 “Culture and Art”). – Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music, Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine, Kyiv, 2022

Contents. Works of art created by J.S. Bach and considered the pinnacle of European baroque music have been often reviewed in terms of their historically aware performance recently. The dynamics of *academic reception* of the baroque style can be imagined as a century-long way from misunderstanding to comprehensive dialogue with this style. The same way has been paved for *performance reception* of baroque music. The concert practice common in the XX and beginning of the XXI centuries regarding J.S. Bach’s works has been witnessing a steady trend modifying from unified extra-style performance and towards replication of the least important details in terms of style.

While referring to personal performance and audience experience, it can be claimed that the issue of correct style-related replication of ancient music has been of acute nature under the Ukrainian concert practice. There are not so many performers in Ukraine specialized in baroque music. At the same time, there are universal choral performers adding, among other things, baroque works to their concert programs, which specifically includes J.S. Bach’s masterpieces. The reverse side of performance universalism is the low attention to replicating elements of a specific historical style. Training style sensitivity, as an important component of a musician’s professional range, must take a proper place within the professional education system for Ukrainian musicians, which specifically involves choral singers and choral conductors. These matters might take a lot from the rich experience earned by European musicians, such as N. Harnoncourt, J. E. Gardiner, P. Herreweghe and others, whose works of art have been continuously establishing the tradition of historically authentic performance of baroque works of art. The efficient European experience in academic and practical mastering of baroque

music can be considered a beacon for learning Ukrainian baroque music. Therefore, the **relevance** of this paper has been dictated by the need in comprehending and systematizing the European experience in historically aware performance regarding baroque works of art as well as introducing the most important outtakes of the above experience into the national practice of choral performance.

General purpose. The scientific rationale of the art project at hand is to establish *fundamentals of vocal-choral performance style for German baroque music* in accordance with analysed musicology works, recordings of European musicians' performance and personal work with J.S. Bach's choral motets correlating with this style as well as to describe the *ways to master* the mentioned methods and tools in practice.

Scientific Novelty. The paper generalizes the specifics of *vocal-choral performance style for German baroque music* for the first time ever in Ukrainian musicology, specifically, J.S. Bach's choral motets, and suggests guidelines to master the methods and tools of the baroque choral performance style.

It provides that style-related specifics of *vocal German baroque music* are defined by *verbal text* and *affect* of a work at hand. Making decisions on the choice of performance tools and methods in terms of tempo rhythm, dynamics and musical articulation (specifically, regarding the major tempo of a vocal-choral work or its parts, relevance and rate of tempo fluctuations, scale and rate of dynamic changes, etc.) is based on content of verbal text coordinated with a replicated musical affect. The paper systematizes the rules of *German vocal orthoepy* by detailing the latter within the text of J.S. Bach's motets (BWV 225 – 230). A number of the motets can be used to trace the dependence of performance tools and methods on content of verbal text.

In accordance with the analysis of German musicology literature, the paper traces the dynamics of performance tradition for J.S. Bach's motets. It mentions that the global concert practice has changed the concept of motet performers. The *a cappella* technique is currently not the only correct one and considered as one of the many, together with *basso continuo*, *colla parte* and *basso continuo*. The paper analyses musical note editions of motets composed by K. Ameln, M. Berdennikov, F. Wuellner and G. Graulich and currently available for Ukrainian musicians to use. It also contemplates on the conformity of note scores to a task posed by performance replication of the baroque vocal-choral style by studying editorial comments and source study literature.

The paper consists of the introduction, two sections of the major part of the research, conclusions, annexes and references (147 sources, with 85 of them being in German and English).

Keywords: motet, J.S. Bach's vocal-choral motets, baroque vocal-choral style, German vocal pronunciation, historically aware performance, interpretation, performers, note edition, affect, figures of speech.

Список опублікованих праць за темою роботи

1. Савон Д. І. Мотет «Jesu, meine Freude» Йоганна Себастьяна Баха: порівняльний аналіз редакцій нотного тексту // Науковий вісник : зб. наук. праць / НМАУ ім. П. І. Чайковського. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2021. С. 167- 181.
2. Савон Д. І. Виконавський склад мотетів Йоганна Себастьяна Баха: гіпотези і дискусії // Науковий вісник : зб. наук. праць / НМАУ ім. П. І. Чайковського. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2021. С. 197-207.

Інформація про апробацію результатів дослідження

Кваліфікаційну наукову працю обговорено на засіданнях кафедри хорового диригування та теорії музики. Матеріали дослідження викладені в доповідях на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях. Презентовано творчий мистецький проєкт на здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва:

1. Савон Д. І. Мотет «Jesu, meine Freude» Й.С. Баха: характеристика редакцій нотного тексту : доповідь. Інтерпретаційний потенціал музичного твору. XX науково-практична конференція українського товариства аналізу музики / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського (30 жовтня – 1 листопада 2020 року, Київ). Київ, 2020.
2. Савон Д. І. Виконавський склад мотетів Й. С. Баха : гіпотези та дискусії: доповідь. Міжнародні герасимовські читання – 2021 : ЗВУК І ЗНАК. Науково-практична онлайн конференція / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського (16–18 квітня 2021 року, Київ). Київ, 2021.
3. Савон Д. І. Деякі аспекти виконавської реконструкції вокально-хорового стилю німецького бароко (на прикладі мотетів Й. С. Баха) : доповідь. XXI Міжнародна науково-практична конференція «Молоді музикознавці». У рамках III Міжнародного науково-творчого проєкту «Музична культура сучасності: від наукового осмислення до репрезентації» / Київ. муніц. акад. муз. ім. Р. М. Глієра (8–10 січня 2021 року, Київ). Київ, 2021.
4. Савон Д. І. Робота хормейстера над німецькими бароковими творами (на прикладі мотетів Й. С. Баха «Lobet den Herrn alle Heiden» та «Singet dem Herrn ein neues Lied») : доповідь. XXII Міжнародна науково-практична конференція «Молоді музикознавці». У рамках IV Міжнародного науково-

творчого проекту «Музична культура сучасності: від наукового осмислення до репрезентації» / Київ. муніц. акад. муз. ім. Р. М. Глієра (10–12 січня 2022 року, Київ). Київ, 2022.

5. Савон Д. І. Творчий мистецький проект «Вокально-виконавські принципи музики бароко на прикладі мотетів Й. С. Баха» на здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтв (23 вересня, 2021 року). Київ, Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського, Малий зал ім. О. С. Тимошенка. За участі камерного хору «Sentire» (художній керівник – Дмитро Савон), Ольги Шадріної-Личак (орган), Ігора Пацовського (віолончель) виконано три мотети Й. С. Баха: BWV 230 «Lobet den Herrn, alle Heiden», BWV 227 «Jesu, meine Freude» та BWV 225 «Singet dem Herrn ein neues Lied».